

Warren P.

SKOPSKI KULTURNI MOZAIK U ZAGREBU

Petar Mazev

CENTAR ZA KULTURU I INFORMACIJE — ZAGREB
GALERIJA FORUM
ZAGREB TESLINA 16
20.X 1983.

1. „IGRA NA CRVENOM“ 1981 ULJE, 100 h 100
2. „PTICA KOJA MI ŠETA PO DVORIŠTU“
1981 ULJE 100 h 100
3. „ČOVEK U PROVALIJI“ 1982 ULJE 100 h 100
4. „ČOVEK I ZMIJA“ 1980 ULJE 78 h 98
5. „MOJ PRIJATELJ“ 1983 ULJE 100 h 100
6. „ŽENA IZ ULCINJA“ 1983 ULJE 100 h 100
7. „ŽENA NA PLAŽI“ 1983 ULJE 100 h 100
8. „SLAVKOVA PTICA“ 1983 ULJE 100 h 100
9. „KURTIZANA“ 1983 ULJE 100 h 100
10. „IGRA NA PLAŽI“ 1983 ULJE 100 h 100
11. „ŽENSKI PORTRET“ 1983 ULJE 100 h 100
12. „LJUBOV“ 1983 ULJE 100 h 100
13. „ŽENA“ 1980 ULJE 100 h 100
14. „ČOVEK KOJI HODA“ 1983 ULJE 100 h 100
15. „DEČAK“ 1983 ULJE 100 h 100
16. „ŽUTA SLIKA“ 1983 ULJE 100 h 100
17. „KLOVAN U LIVADI“ 1983 ULJE 100 h 100

Stvaralačka ličnost Petra Mazeva* je čvrsto i višeslojno povezana sa savremenim likovnim trenutkom Makedonije i sa njenim raznovrsnim sadržajima.

Kao deo srednje generacije likovnih umetnika i deo novog likovnog radanja, Mazev ne ostaje ravnodušan prema većini današnjih umetničkih pravaca (ekspresionizam, nadrealizam, lirska geometrijska i ekspresionistička apstrakcija, enformel, apstraktni pejzažizam, nova figuracija...) Prisustvo u tim njihovim prostorima (često epizodno ili efemerno), nalazi svoju logičnu rezonancu u stvaralačkoj slobodi jugoslovenskog umetnika i u opštoj likovnoj atmosferi današnjice. Međutim, upravo to neograničavanje stvaralaštva koje omogućava bogatu tonsku skalu izražajnih potencijala, postavlja umetnike pred težak i rizičan zadatak opredeljivanja. Mazev se, kao i većina njih, ne zadržava na mogućnostima koje pruža jedan likovni jezik, već, naprotiv, insistira da oproba svoje kreativne kapacitete na različitim likovnim poljima. To dovodi do one nepostojanosti (koja već gubi ono negativno obeležje koje joj je odavno implicirano), tako bliske savremenom stvaraocu koja, da tako kažemo, postaje amblem i vremena i čoveka XX veka u svim oblastima njegovog delovanja i uopšte njegove egzistencije.

Kod ovog je autora prelaz od jednog u drugo stilsko kretanje isto tako potaknuto njegovim neobično radoznalim i nespokojnim temperamentom i željom da se optimalno obuhvati jedna horizontala umetničkih nastojanja, što, kako je iskustvo pokazalo ne znači uvek i stvarni vertikalni prodor u njih. Ipak, najautentičniji razlog za takav postupak može da se nađe u unutarnjim složenim zakonitostima autorovih emocionalnih reagovanja prema životnom ambijentu.

„Stilovi me ne interesuju. U sudaru sa belim platnom stvaralački se zagrevam do jednog stanja u kome totalno iščezava svest o postojanju drugih umetnika i drugih likovnih nastojanja. Isključujem svest. Zaboravljam na sve. Ostajem sam sa reakcijom koju je u meni stvorio spoljašnji izazov određenog fenomena. Kada likovno prenosim tu reakciju prvenstveno se oslanjam na vlastiti osećaj. Cinjenica je da me vreme u kome živimo, njegovo pulsiranje, dah, kretanje, uzbuđuje i kao čoveka i kao slikara. No, mene ne interesuje ono što se dešava u estetici i sa njom. Ne želim da robujem toj estetici. Pod parolom: biti nov po svaku cenu,

avangardan, nesvakodnevan, danas se provlače mnogi netaleantovani slikari. U određenim su me momentima mog stvaralačkog sazrevanja uvlačila u svoju maticu neka aktuelna strujanja jer nisam opsežno razmišljao o opravdanosti takvog ponašanja. Međutim, kasnije, nastojao sam da se korigujem tražeći sam sopstvene puteve umetničkog izražavanja.

Ja različito estetski reagujem na vizuelnu stvarnost. Moje slikarske realizacije slede tu fleksibilnost i promenljivost doživljavanja. Upravo u tom kretanju vidim progres ne samo u umetnosti, već uopšte u životu. U protivnom, imam utisak da snaga impresija stagnira, da se slike ponavljaju i liče jedna na drugu, stvarajući efekat reprodukcije. Ako ta promena ne postoji, mislim da ni umetnost ne bi postojala, posebno savremena. Šta smeta ako istog dana različito doživljavam određenu situaciju i različito je slikarski izražavam, ako iza toga stoji dobra, iskrena i spontana namera umetnika. Uostalom, takav smo način slikanja zapazili i na retrospektivnoj izložbi Pikasa u Parizu 1968 godine: nekoliko slika različite orijentacije, nastalih u istom danu. Zar to umanjuje vrednost ovog umetnika.

Ja stalno istražujem sa namerom da nadgradim, da stvaralački nadmašim poslednju sliku. Možda zato i mislim da mi je upravo ta slika i najuspešnija.

Ponekad mi se dešava da neku stariju sliku doživim kao sasvim stranu, daleko od mene. Ne mogu da shvatim da sam baš ja njen tvorac. Ne pridajem veliki značaj konačnoj tvorevini, naprotiv, interesuje me ono što je predamnom, što treba da savladam, što treba da mi se desi – ona nezaustaviva težnja ka budućnosti.“

Sve ove izjave Mazeva su veoma indikativne kada je u pitanju njegovo uvek novo beleženje prirode, čoveka, života. One govore o konsekvencijama jednog određenog „stila“ koja u našem vremenu dobija implikacije anahronizma. U naizmeničnom smenjivanju figurativnog i apstraktnog izražavanja, koje je, možda, najizrazitije u današnjoj umetničkoj klimi (kada je teško, odgovorno i skoro nemoguće dati prednost prvom ili drugom opredeljenju), imaju donekle uticaja, kako kaže jedan francuski umetnik „momenti kada je čovek odsutan u umetnosti, kada se uništava kao biološko, etičko, socijalno ili intelektualno biće“ (ratovi, agresije, kataklizme,

nasilja...)“ Postavlja se pitanje da li apstraktne slike Mazeva znače odustajanje od tematike povezane sa čovekom (između ostalog i usled prethodno navedenih razloga), ili je to odsustvo vizuelnog karaktera?

„U mom je slikarstvu uvek bila prisutna jedna euforija u odnosu na čoveka. On je stalan stanovnik mojih platna bilo da je to sugerisano direktnim ili indirektnim pokazateljima. Neizmerno volim život i intenzivno ga živim, gledam ga u njegovoj najsvetlijoj varijanti. Vizija koju predlažem je bezrezervno optimistička.“

Evolutivno gledajući razvoj ovog stvaralaštva, ne može se izbeći utisku konstantne eskalacije prema životnoradosnoj transkripciji sveta. To egzaltirano, dionizičko osećanje prirode i čoveka (posebno od 1968 naovamo najprisutnije je u intenzivnom vrisku čistih boja, bogatstvu njihovog registra i njihovom štedrom korišćenju, agresivnosti i smelosti formi, dinamičnoj i žestoko uznemirućoj kompoziciji.

Njegov je antropomorfizam slobodno i subjektivno koncipiran. Mazev korača putevima koje je želeo sam da trasira, te stoga u momentu, kada se sukobljava oči u oči sa nenačetim platnom, energični zamah određuje konačnu sudbinu slike. Unutrašnja se oduševljenost i impresioniranost stvaranja punim intenzitetom izliva kroz boju, namaz, gest. Sve se rađa u jednom trenutku, odjednom – i forma i sadržina, simultano slikarskom cinu.

„U umetnosti nema matematike, nema racionalnosti. Priznajem samo osećaj. Dugo i sračunato razmišljanje o određenoj problematici samo zamućuje ono iskreno, izvorno, primarno uzbuđenje. Umanjuje se autentičnost inspiracije, koči se kreativan impuls, u izvesnom smislu čak i samo doživljavanje gubi od istinitosti“.

Totalna prepuštenost emocijama je, u stvari, ona sila koja diktira pojavljivanje i iščezavanje realnih predstava figura. One su se ranije menjale sa zakonitostima likovnih pravaca, dok se sada menjaju od slike do slike.

„Dok sam studirao, osećao sam neodoljivu potrebu da preko impresionizma i fovizma izrazim robustne, smele, jedre ljudske predstave. Mislim da su one bile potiknute dubokom unutrašnjom stvaralačkom potrebom. Međutim, ono što se posle toga desilo sa nadrealistički osmišljenim kompozicijama (Oplakivanje, Rudari, Rat, Mesečarke...), nešto je sasvim drugo. To mi izražavanje uopšte nije „ležalo“. Bilo je isforsirano. Više sam aranžirao, doterivao, razmišljao, no što sam osećao i slikao. Taj mi je period zaista tuđ“.

U „beloj fazi“ Mazeva dešavaju se metamorfoze veoma specifičnog karaktera. Prisustvo čoveka je indirektno sugerisano. Paradoksalno zvuči da ovaj period psihičkog i fizičkog mira, monohromnosti, uzdržanosti i kontemplativnosti (koji, opšte uzevši, i stručna i šira javnost posebno ceni), ima najmanje korelacija sa umetnikovom prirodom.

„Tada sam veoma često išao u manastire, konake, crkve. Tražio sam intimnost belih, škrtih, asketski čistih prostora. Osećao sam potrebu

za spokojstvom, za razmišljanjem. Impresivnost tog ambijenta ne dopušta slikaru da bude ravnodušan. Kada je postojala inspiracija i želja da se to likovno transportuje (a u umetničkim je svetovima bio u punom jeku enformel), totalno sam se prepustio novoj opsesiji. Formu i boju sam isključio kao likovne elemente. Sa neverovatnom sam ambicijom rešio da istražujem i savladam sve zagonetke materije. Sva duša slike bila je sadržana u njoj. Ona je hranila platno, davala mu mogućnost da diše i bila dovoljna da izrazi tadanji senzibilitet. Ona je sama igrala ulogu boje, forme, svetlosti kretanja...

To je za mene bilo veoma korisno. Bio sam bogatiji za jedno likovno iskustvo. Međutim, i ja se nekada osećam čudno pred tim slikama. Ne mogu da se prepoznam kao priroda i kao karakter. Otkako sam se zasitio istraživanjem materije zaključio sam da se nalazim na ivici ponora, u čorsokaku. Kuda dalje? Kao slikar, i u najbezizlaznijoj situaciji raščićavam prostor i spreman sam da sve slikam ispočetka. Smatram da je stvaralaštvo pronalaženje slike, sveta, samog sebe. Počeo sam da često idem u prirodu u periodima kada ona nudi svoje raskošne kolorističke i kompozicijske potencijale. Napajam sam se njenim sokovima i njenim duhom. U njoj sam prepoznao svoje nove, koloristički naglašene slike“.

Tako Mazev nanovo nalazi onaj zvuk, formu i boju kojom žive u najvećoj harmoniji sa njegovom ličnošću.

Savremeni umetnik polazi od prošlosti, sadašnjosti ili vizionerski korača prema budućnosti. Često se dešava da sve ove tri vremenske determinante neraskidivo žive u konstantnoj, većoj ili manjoj, interferenciji i međuzavisnosti. U skladu sa onim što je rečeno, temperamenat Mazeva diktira pravac, vremensko trajanje i naklonjenost posebno prema svakoj od njih ili ih sjedinjava u neočekivanu simbiozu. No, ono što mu se sve češće dešava i za šta se on i verbalno deklarirao, je svest za totalnom apsorpcijom sa ovovremenskim, stvarnim, kretanjima i promenama uopšte u životu, za njihovu što je moguće autentičniju likovno-estetsku transkripciju.

„Prošlost, sadašnjost, budućnost, – sve ih u sebi nosim i oni se međusobno prožimaju. No, zar je moguće zaboraviti detinjstvo, našu bogatu kulturno-umetničku tradiciju ili ostati van svog vremena, bez predstave o onome što treba da dođe. Biti slikar sadašnjosti, znači dobro je osetiti.“

Ona treba da prodre u čoveka i on u nju, a da se ne zaostane za njenim korakom. Tako ćeš obeležiti svoje postojanje – ljudsko i umetničko – i naći ćeš svoje pravo mesto. Danas se u likovnom svetu istovremeno događaju raznovrsne stvari. Pomodna i kratkotrajna nastojanja. Laži i izazovi. Sve ono što neiskreno predstavlja savremenu realnost, sve ono što je predstavljalo van nužne umetničke vrednosti, ne može biti istorijska gradnja“.

Makedonsko podneblje sa patinom minule bazične kulture, sa štimungom savremene drame čoveka ili pejzaža, oduvek je bilo inspiracija Mazeva. Iako je on, u poredenju sa njegovim učiteljima – umetnicima stare rodonačelničke generacije, video i putovao neuporedivo više, i mada nekonvencionalan, spreman da iznenadi ali i da bude iznenađen, ovaj je slikar ostao tvrdoglavo vezan za

Makedoniju uvek kada je izazvan da se stvaralački dokazuje. Njegov specifičan panteizam pri doživljavanju ove zemlje umetnički graniči se paroksizmom. Međutim, likovni govor Mazeva postaje deo međunarodne klime, kao reperkusija širokih i raznovrsnih mogućnosti informativnih i komunikacijskih medijuma. Njegova likovno-estetska sintaksa je bliska onoj Belgijanca Alešinskog, i onoj Holandanina Apela kao i onim Amerikanaca Gorkog i De Kuninga. Jasno je da tematike koje angažuju prethodne umetnike, isto tako, nemaju ničeg zajedničkog sa idejnim stimulansima ovog slikara, no ne treba ponavljati da nacionalna pripadnost danas ne implicira uvek i nacionalni stil.

„Živiš u ovom podneblju i neprimetno ga utiskuješ u sebe. To je neizbežno kao što je neizbežno postojanje više univerzalnih likovnih ekspresija“.

Razumemo umetnika koji je osetio sparnu vrelinu mediteranskog sunca, koji je registrovao koloristički krešendo pejzaža i potom pozeleo da ih verodostojno prenese na platno. Razumemo i Apela i Jorna i Korneja i Alešinskog i sve druge „severne“ slikare kojima nedostaje ona stvarna vrelina vizuelno prisutna u bojama njihovih platna. Postoje nam razumljiva sve evidentnija agonija nacionalnog specifikuma koji se povlači pred snažnim atakom opštenarodnih, opšteljudskih modela izražavanja.

Od poslednjeg predstavljanja u Muzeju savremene umetnosti u Skoplju (1966 godine) do danas, paralelno sa štetelajnim slikarstvom, Mazev sazda je i nekoliko monumentalnih kompozicija (fresko-kompozicija u Železari, mozaik u Privrednoj banci u Skoplju, keramoplastika na spomeniku Ilinden i Kruševu i dr.). Ovi se zahvati poklapaju sa opštim stremljenjima (u zemlji i van nje) ka socijalizaciji, poopštavanju i sintezi umetnosti, sa ciljem da se oblagorodi i humanizuje čovekov životni i radni ambijent. Oni se isto tako mogu shvatiti kao umetnikovo saživljavanje sa intencijama savremenog društva: da se budućnost umetničkih orijentacija traži i usmerava ka delovanju ovakvog karaktera.

„Ipak, mislim da će u ovom meduperiodu kada muzeji još uvek postoje i kada egzistira zatvoreni tip prezentiranja umetničkog stvaralaštva (galerije, domovi, klubovi...), štetelajno slikarstvo produžiti svoj vek kao viševjekovna potreba za intimnom toplinom u svakom ljudskom prebivalištu.“

Inače, duboko verujem da će slikarstvo u budućnosti nužno izgubiti nameru da bude stvarno (da služi) za jednu privilegovanu elitu i da će postati opšta, svakodnevna životna stvarnost“.

I danas, skoro deset godina posle ovog razgovora, njegovi polazni stavovi, mišljenja i shvatanja likovnog, ostali su nepromenjeni, iako njegov slikarski diskurs pripada jugoslovenskoj „novoj slici“ na način na koji se i slikarstvo Emilija Vedove uključuje u italijansku trans-avantgardu.

Sonja Abadžieva Dimitrova

* Tekst je nastao na osnovu mog razgovora sa Petrom Mazevim u njegovom ateljeu, 23. juna 1976. godine, u vezi sa onim pitanjima koja su mi se činila najrelevantnija njegovoj viziji sveta, kao čoveka i umetnika.

Prema tome, zadržavam se, pre svega, na problematici vezanoj za često menjanje promene likovnog izražavanja, porekla poruka, odnosa prema slikarskoj materiji i na autorovim pogledima i shvatanjima budućeg pravca umetnosti.

